

Vidrižu pagasts

Publicēts: 13.04.2021.

Teritorija

Vidrižu pagasts atrodas Limbažu rajona dienvidos, 25 km attālumā no novada centra, 60 km attālumā no Rīgas un 15 km attālumā no Saulkrastiem. Vidrižu pagasts robežojas ar Skultes pagastu R, ar Limbažu pagastu Z, ar Lēdurgas pagastu A, ar Sējas un Krimuldas pagastiem D. Pagasts izvietots apbus autoceļam Limbaži - Rīga 20 km garumā un ietver 4 blīvi apdzīvotas vietas - Biriņus, Gravus, Vidrižus un Igati.

Platība: 106,2 km²

Iedzīvotāju skaits: 1351. Apdzīvojamā blīvums pagasta teritorijā nav vienmērīgs, jo lielākais skaits iedzīvotāju koncentrējas pagasta apdzīvotajos centros – Vidrižos, Biriņos, Gravās un Igatē.

Daba

Upes, kas ietek Rīgas līcī. Aģe (Skultes upe, garums 39 km, pieteka Igate), Ķīšupe (augštecē Viršupe, garums 31 km, iztek no 10 ha lielā Višezera Laugas purvā, pieteka Ķīdurga), Pēterupe (garums 46 km).

Vidrižu pagastā ir Biriņu (Biriņmuižas) ezers (18,5 ha, dziļums līdz 2,8 m), Melderu (2 ha), Vidrižu (1,5 ha), Igates (0,5 ha) dzirnavezeri. Pagasta teritorijā iesniedzas daļa no augstā un akačainā Laugas purva (kopplatība 1876 ha, pagastā 500 ha, kūdras slāņa vidējais dziļums 2,5 m, lielākais dziļums 8 m, zem kūdras līdz 1 m biezs sapropēja slānis), zemais un meliorētais Pēterupes purvs (kopplatība 365 ha, pagasta teritorijā 200 ha), Nozaru – Igates purvs (kopplatība 372 ha, pagasta teritorijā 10 ha), Aijažu purvs (kopplatība 346 ha, pagasta teritorijā 5 ha), zemais, meliorētais Kangaru purvs (160 ha) un Stūrmaņu purvs (145 ha).

Derīgie izrakteņi

Vidrižu smilts – grants karjers un Vēveru saldūdens kaļķu atradne, kuras krājumi sasniedz 13 000 m³.

Vidrižu pagasta teritorijā atrodas daļa no Laugas purva dabas lieguma. Liegums dibināts 1999. gadā, un ir nozīmīga caurceļojošo zosveidīgo putnu un dzīvju apmešanās vieta, tajā ligzdo lietuvainis, kuitāla, dzērve, dzeltenais tārtiņš, purva tilbīte, kajaks, melnkakla gārgale, zilriklīte un riesto rubeņi.

Aizsargājami dabas objekti ir Biriņu muižas parks un Biriņu purvs (platība 5,5 ha). Parka kopējā platība kopā ar meža parku ir 21 ha. Parkā ir 67 eksotisku koku sugas, tai skaitā punktainā krustābele un Moltkes liepa, aug ļoti dižas balzama un Sibīrijas baltegles un asā Kolorādo egle. Biriņu muižas parku šobrīd apsaimnieko SIA „Saule” un parka teritorija tiek pakāpeniski sakopta. Ievērojams dabas objekts – Pēterkalna Svētavots. Ar Svētavotu saistās leģenda, kas vēstī, ka cars Pēteris I šeit ir apstājies atpūtināt zirgus un nomazgāt ceļa putekļus.

Vidrižu pagastā atrodas arī vairāki dižkoki: Sleiku ozols (apkārtmērs 6,5 m), Biriņu ozols (6,1 m), Liču ozols (5,4 m), Lauču ozols (5,2 m) un Igates ozols (5,1 m).

Uzņēmējdarbība

Lauksaimnieciskā ražošana un tās produkcijas pārstrāde, mežizstrāde un kokapstrāde, tirdzniecība un apkalpojošā sfēra.

Izglītība

Pagasta bērni apmeklē Vidrižu pamatskolu un pirmsskolas izglītības iestādi.

Kultūra

Pagastā darbojas senioru ansamblis „Savam priekam”, jauktais koris „Zvīgzna”, folkloras kopa „Delve”. Strādā Vidrižu un Bīriņu bibliotēkas.

Kultūrvēsture

Vidrižu pagasts ir bagāts ar daudzveidīgu kultūras mantojumu - vairāki valsts un vietējās nozīmes arheoloģiskie, arhitektūras un mākslas pieminekļi, kurus daļēji izmanto kā kultūras un izziņas objektus tūrismā.

Igates muižas komplekss. Igates muiža ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Pirmās ziņas par Igates muižu rakstītajos avotos sastopamas jau 15. gs. Muižas galvenā ēka būvēta 1880. gadā neorenesanses stilā, šajā gadā tā nokļuva fon Pistolkorsu dzimtas īpašumā.

Bīriņu muižas komplekss. Bīriņu pils ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis un viena no krāšņākām neogotikas stila celtnēm Vidzemē, celta pēc Rīgas arhitekta F. H. Hesa projekta (pārbūvēta 20. gadsimta sākumā, arhitekts R. H. Cirkvics).

Vidrižu muiža. Barona fon Budberga piemiņai saglabājusies Vidrižu muižas kungu māja, kas celta 19. gadsimta 70. – 80. gados. Šajā mājā barona Budberga māsa Marija atvēra pirmo skolu Vidrižos. Otrā pasaules kara laikā ēka tika izpostīta, taču 1944. gada decembrī skola atsāka darbu. Pašlaik muižas ēkā darbojas Vidrižu pamatskola. 2000. gadā ēkai veikts kapitālais remonts.

Bīriņu pamatskola. 1887. gadā ar barona Aleksandra fon Pistolkorsa gādību uzsākti skolas celtniecības darbi. Skola atvērta 1889. gadā. Skolas ēka ceļotājus piesaista ar savu arhitektūru. Bīriņu pamatskola darbojās līdz 2006. gadam. Pašlaik skolā darbojas jauniešu centrs un bibliotēka.

Emiļa Melngaiļa memoriālais muzejs – “Melngaiļi”. Muzejs dibināts 1984. gadā un ir valsts nozīmes vēstures piemineklis. Emiļa Melngaiļa muzejs pieder pašvaldībai, tajā var iepazīties ar materiāliem par slavenā komponista dzīvi un darbu, nokārtot eksāmenu un saņemt Igates skolmeistaru parakstītu liecību, kādas šajā skolā izsniedza pagājušā gadsimta 30. gados. Skolu vēstures ekspozīcija iepazīstina ar 4 Vidrižu skolu vēsturi. Ekspozīcija "Vidrižnieki Vidrižiem" ir piemiņas ekspozīcija izcilajiem vidrižniekiem: E. Melngailim, A. Dārziņai, J. Skaidrītei, J. Birzgalim, A. un R. Skujiņām, L. Paeglem un citiem.

Jaunums - Vidrižu pagasta kolhoza istaba un padomju laikiem veltīta izstāde. Apmeklētājiem tiek piedāvāta Melngaiļa mācību stunda ar radošām aktivitātēm- zīmēšanu, rakstīšanu, stāstījumu, putnu vērošanas ekspedīcija dabā.

Alfrēda Andrusa etnogrāfisko priekšmetu kolekcija. Kolekciju sāks vākt 1972. gadā, bet 1976. gadā Leona Paegles kolhozs atvēlēja bijušā Igates pagasta magazīnu (klēti) kolekcijas izvietojšanai. Ekspozīcijā skatāmi priekšmeti, kas lietoti sadzīvē un darbā līdz 1940. gadam. Fondos glabājas Vidrižu pagasta teritorijā bijušo kolhozu vēsturiskie dokumenti, kā arī dokumenti un fotoattēli, kas atspoguļo pagasta pārvērtības dažādos laika posmos. Patstāvīgajā ekspozīcijā ir aptuveni 1500 vienību, fondu materiālos – apmēram 2000.

Valsts nozīmes arheoloģiskie pieminekļi ir Kaniņu kalns – pilskalns un Unkšu senkapi. Kaniņu pilskalns tika apzināts un sakopts 2004. gada oktobrī. Pilskalna sakopšanas darbus veica Limbažu vakara vidusskolas 12.a klases skolēni. Limbažu vakara vidusskolas vēstures skolotājas Ievas Ceras rosināti, skolēni piedalījās Klubs 415 izsludinātajā konkursā par pilskalnu un svētvietu sakopšanu.

Novadnieki

Vidrižu pagasts ir ievērojams ar saviem novadniekiem – izciliem izglītības, vēstures un kultūras darbiniekiem.

Emiļis Melngailis (1874.15.II - 1954.20.XII) - izcils latviešu komponists, folklorists, pedagogs, aktīvs mūzikas dzīves sabiedrisks darbinieks, diriģents un izpildītājmākslinieks. Ir darbojies arī kā ērgelnieks un koncertmeistars. Dzimis Vidrižu pagasta Igates skolā.

Augusts Tentelis (23.11.1876. - 1942) - vēsturnieks, skolotājs, izglītības darbinieks, ierēdnis, tulkotājs, profesors. Dzimis 1876.

gada 23. novembrī Vidrižu "Kalnenēs".

Leons Paegle (10.06.1890. - 01.28.1926.) - rakstnieks un pedagogs. Dzimis kalēja ģimenē Vidrižu pagasta "Laučos".

Austra Skujiņa (10.02.1909. - 05.09.1932.) - dzejniece. Dzimusi Vidrižu Kraukļos (tag. Sējas novada teritorijā) mežsarga ģimenē, rakstnieces Rūtas Skujiņas māsa.

Rūta Skujiņa (28.05.1907.) – rakstniece. Īstajā vārdā Emma Skujiņa, dzimusi 1907. gada 28. maijā Vidrižu pagasta "Kraukļos" mežsarga Gustava Skujiņa ģimenē.

Pēteris Ozoliņš (1864. - 1938.), pseidonīms Vidrižu Pēteris - latviešu aktieris un Rīgas Latviešu biedrības teātra direktors.

Vēsture

Tagadējo Vidrižu pagasta teritoriju veido 1868. gadā dibinātais Igate pagasts, kas Vidrižu pagastā iekļauts jau 19. gadsimtā, un Bīriņu pagasta R daļa, kas pievienota pēc 2. pasaules kara. Vidriži, Bīriņi un Igate senatnē bija lībiešu Turaidas valsts sastāvdaļa. Vidriži (Vidsell, Widdrisch, Widrickshof) minēti 1582. gada zemes revīzijas dokumentos, kur norādīts, ka Vidrižu pagastā ir vismazāk apstrādātās zemes (1,2 %) Turaidas pilsnovadā. 19. gadsimtā Vidrižu muiža piederēja barona fon Budberga dzimtai, kura vairākās paaudzēs bija saistīta ar cara galmu. Igate (Īgate, Idsell, Idselhoff) pirmoreiz minēta 1455. gada pirkšanas un pārdošanas aktā, kad tā kļuva par Pētera fon der Borha īpašumu. Bīriņi (Koldsell, Koltzen, Buringshof) senatnē ietilpa Kubeseles novadā. 1574. gadā šo vietu īpašumā ieguva Johans Bīrings, 1639. gadā – J. H. Reiters, tad Rīgas birģermeistars J. Flīgelns, fon Samsonu dzimta, no 1725. gada līdz 1782. gadam – K. F. Mengdens, Vidzemes landrāts Ludvigs Augusts Mellins, Augusts fon Pistolkorss. 1638. gadā Vidzemes revīzijas dokumentos pie Limbažu ceļa Vidrižos minēts krogs Gravās, 20. gadsimta 30. gados – Lejaskrogs, kurš bijis garākais krogs ceļa posmā Ragana – Limbaži. L. A. Mellīna (18. gadsimts) un fon Pistolkorsu (19.-20. gadsimts) valdīšanas laikā bijusi attīstīta muižu saimniecība. Mellīns bijis zemnieku aizstāvis, saimnieciskās un garīgās kultūras progresa veicinātājs. Pirmo skolu Vidrižos 1870. gadā nodibināja barona fon Budberga māsa Marija, tāpēc tā dēvēta par Marijas skolu. Bīriņu muižā skola bijusi jau no 1782. gada. 1872. gadā dibināta Jērkules skola, bet 1875. gadā uzcelta pareizticīgo baznīcas skola, un 1889. gadā iesvētīta Aleksandra skola. 1872. gadā Igatē atvērta 4. klašu pamatskola, bet 1974. gadā Igates skola slēgta. 1925. gadā bijušajā Vidrižu muižas dzīvojamā ēkā tika atvērta Vidrižu 6. klašu pamatskola. 1945. gadā Vidrižu pagastā izveidoja Vidrižu un Gravas ciemu, bet pagastu 1949. gadā likvidēja. 1954. gadā Vidrižu ciemam pievienoja Gravas ciemu, 1962. gadā – Bīriņu ciemu. 1990. gadā Vidrižu ciema teritorijā atjaunoja Vidrižu pagastu.

Interesantas vietas

Z/S„Gundegas” – vienīgā pētnieciskā jaunsaimniecība Latvijā, tās saimnieks Andris Ansis Špats audzē lielo dzērvenes.

<https://www.limbazunovads.lv/lv/vidrizu-pagasts>